

Στον ομηρικό ύμνο «Διόνυσος ή ληστές», αναφέρεται ότι πειρατές άρπαξαν τον θεό Διόνυσο. Ο Ευριπίδης πρόσθεσε ότι ο Σιληνός και οι Σάτυροι το έμαθαν, μπήκαν σε ένα πλοίο και κίνησαν να τον ελευθερώσουν. Το πλοίο έπεσε σε θαλασσοταραχή και βρέθηκε στην χώρα των Κυκλώπων. Σιληνός και Σάτυροι αιχμαλωτίστηκαν από τον Πολύφημο κι έγιναν υπηρέτες του. Ο Σιληνός στο καθάρισμα της σπηλιάς και οι Σάτυροι στη βοσκή των κοπαδιών. Είναι το σωσμένο ως τις μέρες μας σατυρικό δράμα «Κύκλωπας» που προϋποθέτει σάτυρους για τον Χορό. Το δράμα ξεκινά με τον γέρο Σιληνό να έχει τελειώσει τη λάτρα της σπηλιάς κι, έξω από αυτήν, να μοιρολογεί την τύχη του.

Έρχονται οι θεοπάλαβοι Σάτυροι που κάνουν χίλιες δυο τρέλες οδηγώντας τα κοπάδια με τα ζωντανά του Πολύφημου. Ο Σιληνός αντιλαμβάνεται ότι κάποιοι ξένοι πλησιάζουν και λέει στους Σάτυρους να μπάσουν τα ζωντανά στη σπηλιά. Οι ξένοι είναι ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του που έρχονται να προμηθευτούν τρόφιμα. Ο Σιληνός τους πληροφορεί ότι βρίσκονται στην χώρα των Κυκλώπων και πως, αν τους δει ο Πολύφημος, θα τους φάει. Ο Οδυσσέας ζητεί τρόφιμα με αντάλλαγμα κρασί. Ο Σιληνός ακούει κρασί και τρελαίνεται. Καιρό έχει να γευτεί κι αυτό του Οδυσσέα είναι σκέτο νέκταρ. Προσφέρεται να του δώσει όλα τα τυριά και τα ζώα του Πολύφημου, αν πρόκειται να πάρει αυτό το κρασί. Όσο όμως να γίνει η ανταλλαγή, ο Κύκλωπας επιστρέφει, βλέπει τον Οδυσσέα και τους άντρες του να έχουν τα τυριά του και να οδηγούν το κοπάδι του και τους παίρνει για ληστές. Ο Σιληνός, για να γλιτώσει, βεβαιώνει ότι το πρόσωπό του έχει κοκκινίσει όχι από το κρασί που έχει πιει αλλά από τις γροθιές του Οδυσσέα. Και προσθέτει ότι, με την απειλή των όπλων τους, οι ξένοι τον λήστεψαν.

Άδικα ο Οδυσσέας προσπαθεί να εξηγήσει στον εξαγριωμένο Κύκλωπα, τι ακριβώς έγινε και να του ζητήσει να σεβαστεί τους ξένους κατά τις επιταγές του Δία. Ο Πολύφημος τον αρχηγό των θεών ούτε που τον λογαριάζει. Μπαίνει στη σπηλιά τραβोलογώντας τον Οδυσσέα και τους άλλους. Εκεί, μακριά από τα βλέμματα των θεατών, θα φάει δυο αλλά θα μεθύσει από το κρασί που ο Οδυσσέας έχει την έμπνευση να του δώσει. Οι Σάτυροι, όλο λόγια, βεβαιώνουν τον Οδυσσέα ότι θα τον βοηθήσουν να τυφλώσει τον Κύκλωπα, όμως, την κρίσιμη στιγμή, δηλώνουν ότι τα πόδια τους έχουν στραμπουλιχτεί. Θα μείνουν απ' έξω και θα ενθαρρύνουν τον Οδυσσέα και τους άντρες του με φωνές!

Επέρχεται η τύφλωση του Πολύφημου κι ο Οδυσσέας μπορεί πια να φύγει με τους άνδρες του.

Κατά τον Φιλόξενο (435 – 380 π.Χ.), ο Κύκλωπας Πολύφημος ήταν ερωτευμένος με την κόρη του Νηρέα και της Δωρίδας, Νηρηίδα Γαλάτεια. Της τραγουδούσε και της έπαιζε μουσική αλλά εκείνη τον απέπεμπε. Όχι μόνο ήταν αφόρητα άσχημος αλλά και παράφρωνος κι άσχετος με τη μουσική. Κι επιπλέον βρομούσε. Σαν πρώτο βήμα για να την κατακτήσει, ο Οδυσσέας του πρότεινε ένα καλό μπάνιο, για μια έστω φορά στη ζωή του. Κι ακόμα, ο Οδυσσέας του υποσχέθηκε να της κάνει μάγια και να τον ερωτευτεί και αυτή, με την προϋπόθεση ότι ο Κύκλωπας θα τον ελευθέρωνε. Ο Πολύφημος δεν τον πίστεψε κι έτσι ο Οδυσσέας τον μέθυσε και τον τύφλωσε, την ώρα που κοιμόταν.

Ο ποιητής Καλλιμαχος έγραψε ποίημα με τίτλο Γαλάτεια αλλά σώζονται μόνο τέσσερις στίχοι. Οι ερευνητές υποθέτουν ότι αναφέρεται στο σμίξιμό της με τον Πολύφημο, σχέση που απέδωσε ένα γιο, τον Γαλάτη, γενάρχη των Γαλατών.

Για τον έρωτα του Κύκλωπα προς τη Γαλάτεια υπάρχει και ποίημα του Θεόκριτου που μιλά για το βάσανο του Πολύφημου, ο οποίος, στην απελπισία του να την κατακτήσει, έφτασε να της πει ότι τον κυνηγούσαν άλλα κορίτσια. Σε άλλη εκδοχή, είναι η Γαλάτεια που περιπαίζει τον Κύκλωπα υποκρινόμενη την ερωτευμένη μαζί του. Αυτός, για να την κάνει να ζηλέψει, λέει πως έχει άλλη γυναίκα. Θα την πάρει μόνο αν εκείνη ορκιστεί ότι θα παρατήσει τις θάλασσες και θα μείνει μαζί του για πάντα. Φυσικά, η Γαλάτεια δεν έχει τέτοιο σκοπό.

Ο Οβίδιος θέλει τον Πολύφημο ερωτευμένο με την Γαλάτεια που όμως είναι τρελή για τον Άκη, γιο του Φαύνου και της νύμφης Συμαιθίδας. Γεμάτος ζήλια, ο Πολύφημος σκοτώνει τον Άκη που μεταμορφώνεται σε πηγή, στις πλαγιές της Αίτνας.

(τελευταία επεξεργασία, 8 Μαΐου 2022)